

Ex Machina, Ex Regulatio: AI-geletterdheid bij financiële instellingen

Indira van Uyten

INLEIDING

We gebruiken het allemaal: artificiële intelligentie, oftewel AI, wordt steeds vaker in het bedrijfsleven ingezet om werkzaamheden te versnellen en te automatiseren. AI wordt gebruikt voor het schrijven van analyses, het genereren van beelden, het opstellen van artikelen en zelfs voor het screenen van sollicitaties. Deze technologie belooft efficiëntie, maar roept ook vragen op over betrouwbaarheid, eerlijkheid en verantwoordelijkheid.

Wat als de technologie die bedoeld is om te helpen, onbedoeld discrimineert? In 2014 ontwikkelde Amazon een geautomatiseerd systeem om sollicitaties te beoordelen. Het doel was om het wervingsproces efficiënter te maken door cv's automatisch te scoren. Echter, het systeem leerde zichzelf om vrouwelijke kandidaten te benadelen. Dit kwam doordat het algoritme was getraind op historische data, waarin vrouwen ondervertegenwoordigd waren in technische functies. Uiteindelijk werd het in 2018 stopgezet toen bleek dat het systeem niet genderneutraal functioneerde.

In Nederland ontwikkelde de Belastingdienst een zelflerend algoritme om fraude met kinderopvangtoeslagen op te sporen. Dit systeem gebruikte risicoprofielen gebaseerd op kenmerken zoals dubbele nationaliteit en laag inkomen. Zonder concreet bewijs werden tienduizenden ouders, vaak met een migratieachtergrond, ten onrechte als fraudeurs bestempeld. Het schandaal, bekend als de “toeslagenaffaire”, bracht institutionele vooroordelen en een gebrek aan transparantie aan het licht binnen de overheid.

Deze voorbeelden onderstrepen het belang van AI-geletterdheid: het begrijpen van hoe AI werkt, welke vooroordelen erin kunnen sluipen en hoe dit invloed heeft op besluitvorming. Met de opkomst van AI in diverse sectoren is het essentieel dat organisaties niet alleen de technologie begrijpen, maar ook de ethische en juridische implicaties ervan. De incidenten met Amazon en de Belastingdienst dienen als een waarschuwing voor bedrijven om zorgvuldig om te gaan met AI-toepassingen en de data waarop deze systemen worden getraind.

Het is van toenemend belang dat organisaties ervoor zorgen dat AI op een betrouwbare, transparante en (ethisch) verantwoorde manier wordt toegepast.

Op 12 juli 2024 is de Verordening (EU) 2024/1689 betreffende artificiële intelligentie (AI Verordening) officieel gepubliceerd en in augustus 2024 in werking getreden. De AI-verordening kent een gefaseerde implementatie, waardoor er verschillende onder-

delen van de verordening niet direct geïmplementeerd worden maar op een latere datum. Deze verordening markeert een belangrijk keerpunt in de omgang met AI binnen de EU. Het doel van deze verordening is het bevorderen van veilige, betrouwbare en ethisch verantwoorde toepassing van AI, zonder innovatie te belemmeren. Een belangrijk element binnen deze nieuwe regelgeving is de expliciete nadruk op AI-geletterdheid, oftewel het bewustzijn en begrip van AI bij zowel gebruikers als aanbieders.

Vanaf 2 februari 2025 gelden er nieuwe verplichtingen inzake AI-geletterdheid voor organisaties, waaronder financiële instellingen zoals pensioenfondsen en vermogensbeheerders. De AI-Verordening schrijft expliciet voor dat organisaties passende maatregelen moeten treffen om AI-geletterdheid binnen hun organisatie te bevorderen. Dit raakt niet alleen de IT-afdeling, maar alle lagen van de organisatie. In dit artikel bespreken we wat AI-geletterdheid precies inhoudt, hoe deze binnen het wettelijk kader van de AI-verordening is ingebed, en hoe financiële instellingen hier concreet invulling aan kunnen geven.

TOEPASSINGSGEBIED VAN DE AI-VERORDENING

Het toepassingsgebied van de AI-Verordening heeft betrekking op een brede definitie van een AI-systeem. De regelgeving ziet

Indira van Uyten, LL.M.
Consultant bij AF Advisors

niet alleen op de AI-systemen zelf, maar ook op aanbieders en gebruikers ervan. Het gaat om de volgende categorieën:

- Aanbieders die AI-systemen in de EU in de handel brengen of in gebruik stellen, ongeacht waar de aanbieder gevestigd is.
- Gebruiksverantwoordelijken (gebruikers) van AI-systemen die in de EU gevestigd zijn.
- Aanbieders en gebruiksverantwoordelijken van AI-systemen die in een derde land zijn gevestigd, indien de output van het AI-systeem in de EU wordt gebruikt.

Daarnaast zijn bepaalde activiteiten en systemen uitgesloten van het toepassingsgebied. Dit betreft:

- Activiteiten op het gebied van onderzoek.
- Ontwikkeling en prototyping die plaatsvinden voordat AI-systeem in handel wordt gebracht.
- AI-systemen uitsluitend voor militaire doeleinden.

In Artikel 4 lid 5 van de AI-Verordening is opgenomen dat aanbieders en gebruikers van AI-systemen passende maatregelen moeten treffen om het niveau van AI-geletterdheid onder het personeel dat met AI-systemen werkt te verhogen. Dit vormt een duidelijke oproep aan organisaties om structurele kennisontwikkeling inzake AI intern te faciliteren.

WAT WORDT VERSTAAN ONDER AI EN WAT IS AI-GELETTERDHEID?

Voordat we ingaan op het begrip AI-geletterdheid is het belangrijk om eerst stil te staan bij wat onder AI en AI-systemen wordt verstaan. Volgens het Europees Parlement wordt AI gedefinieerd als *“de mogelijkheid van een machine om mensachtige vaardigheden te vertonen – zoals redeneren, leren, plannen en creativiteit.”*

Een AI-systeem is *“een op een machine gebaseerd systeem dat is ontworpen om met verschillende niveaus van autonomie te werken en dat na het inzetten ervan aanpassingsvermogen kan vertonen, en dat, voor expliciete of impliciete doelstellingen, uit de ontvangen input afleidt hoe output te genereren zoals voorspellingen, inhoud, aanbevelingen of beslissingen die van invloed kunnen zijn op fysieke of virtuele omgevingen.”*

Hierbij kan je denken aan AI dat wordt gebruikt voor analyse van ongestructureerde data, scenario analyse, portfolio monitoring, proces automatisering en compliance. Concrete voorbeelden zijn chatbots die klanten te woord staan op een website, algoritmes die voorspellen welke aandelen zullen stijgen, of tools die documenten samenvatten en analyseren.

AI-geletterdheid wordt in de AI Verordening gedefinieerd als *“vaardigheden, kennis en begrip die aanbieders, gebruiksverantwoordelijken en betrokken personen, rekening houdend met hun respectieve rechten en plichten in het kader van deze verordening, in staat stellen geïnformeerd AI-systemen in te zetten en zich bewust te worden van de kansen en risico's van AI en de mogelijke schade die zij kan veroorzaken.”*

AI-geletterdheid gaat dus veel verder dan hoe AI technisch werkt. Aanbieders en gebruikers van AI systemen moeten deze systemen kunnen begrijpen, kritisch beoordelen, op een-verantwoorde manier toepassen én ethische implicaties

overzien. Organisaties moeten de volgende vragen kunnen antwoorden: *Wanneer mogen we AI inzetten? Wat zijn de risico's? Hoe zorgen we voor transparantie en uitlegbaarheid? Wie is verantwoordelijk voor de output?*

BELANG VAN AI-GELETTERDHEID

In moderne organisaties zijn AI-toepassingen steeds vaker verweven met kernprocessen: van strategische besluitvorming tot dagelijkse klantinteractie. Adequate kennis over AI stelt medewerkers op alle niveaus in staat om effectiever en efficiënter samen te werken met AI-systemen, kritisch te blijven nadenken over de gegenereerde output van deze systemen en uiteindelijk ook betere beslissingen te nemen.

DEZE TECHNOLOGIE BELOOFT EFFICIËNTIE, MAAR ROEPT OOK VRAGEN OP OVER BETROUWBAARHEID, EERLIJKHEID EN VERANTWOORDELIJKHEID

Ethiek speelt hierbij ook een grote rol. Neem bijvoorbeeld het gebruik van AI in HR-processen, zoals bij de selectie van nieuwe medewerkers. Wat als een systeem discrimineert? Hoe ga je om met een aanbeveling die niet uitlegbaar is? Wie is er uiteindelijk verantwoordelijk voor de uitkomst? Dit soort vragen raken niet alleen ontwikkelaars en aanbieders van AI-systemen, maar ook bestuurders, risk managers, compliance officers, juridische afdelingen en klantcommunicatiemedewerkers.

Kennis van AI en hoe om te gaan met de resultaten ervan, is essentieel. Dit betekent dat organisaties structureel moeten investeren in training en educatie over AI-risico's en -mogelijkheden, bewustwording creëren binnen de gehele organisatie en passend beleid moeten ontwikkelen. Alleen zo kunnen organisaties AI op een betrouwbare, transparante en ethisch verantwoorde manier inzetten.

RELEVANTIE VOOR FINANCIËLE INSTELLINGEN

Digitalisering is de afgelopen jaren een belangrijk thema geworden binnen de financiële sector. Zo was de sector de afgelopen maanden druk bezig met de implementatie van de Verordening betreffende digitale operationele weerbaarheid (DORA). Het voornaamste doel van DORA is om risico's bij het gebruik van ICT-diensten beter te beheersen waarmee de sector weerbaarder kan worden tegen cyberdreigingen.

In het verlengde van de toegenomen aandacht voor het beheren van IT risico's en verdere digitalisering van de financiële sector speelt ook AI een steeds grotere rol. AI is here to stay. Het is bij financiële instellingen inmiddels in meerdere processen in de bedrijfsvoering geïntegreerd. Enkele concrete toepassingen zijn:

- Risicomodellen: AI helpt bij het voorspellen van marktschommelingen, het inschatten van renterisico's en het modelleren van economische scenario's.

- Klantcommunicatie: chatbots en virtuele assistenten beantwoorden vragen van deelnemers, voeren gesprekken via video of chat en maken automatische samenvattingen van klant-gesprekken.
- Compliance en monitoring: AI wordt ingezet voor het detecteren van ongebruikelijke transacties, het bewaken van naleving van wet- en regelgeving en het analyseren van grote hoeveelheden documentatie.

Deze toepassingen bieden aanzienlijke efficiëntiewinst en versnellen processen, maar komt ook met een duidelijke verantwoordelijkheid om zorgvuldig, transparant en ethisch met AI om te gaan.

RISICO'S VOOR DE SECTOR

Het gebruik van AI door financiële instellingen kent verschillende unieke risico's mede door hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Zij moeten voortdurend rekening houden met de belangen van deelnemers en klanten, wat extra zorgvuldigheid eist.

Een aantal belangrijke aandachtspunten zijn:

- Bias en discriminatie: Wanneer AI-systemen worden gevoed met historische data, bestaat het risico dat bestaande vooroordelen onbedoeld worden versterkt. Bijvoorbeeld bij klant-segmentatie of fraudedetectie. Denk hier aan het geval bij Amazon of de Belastingdienst.
- Transparantie en uitlegbaarheid: AI-modellen op basis van deep learning zijn vaak moeilijk te doorgronden doordat ze werken met complexe neurale netwerken die leren op basis van voorbeelden. Als binnen de organisatie onvoldoende kennis aanwezig is, kan dit leiden tot situaties waarin uitleg aan deelnemers, klanten of toezichhouders tekortschiet.
- Privacy en datagebruik: AI-modellen hebben vaak veel data nodig om goed te functioneren. Binnen bijvoorbeeld de pensioensector gaat het daarbij vaak om gevoelig persoonsgegevens. Het is daarom essentieel dat AI-systemen voldoen aan de vereisten van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).
- Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid: Wat gebeurt als een AI-systeem een fout maakt? Wie is er dan verantwoordelijk? Het bestuur, de IT-afdeling, of de externe leverancier? Het ontbreken van duidelijke afspraken over verantwoordelijkheid kan leiden tot juridische en ethische dilemma's.

IMPACT OP DE ORGANISATIE

Het integreren van AI binnen de organisatie is niet alleen een technische uitdaging. Het raakt ook de governance en vereist betrokkenheid van meerdere onderdelen van de organisatie. Verschillende afdelingen spelen hierin een belangrijke rol:

- Bestuurders moeten in staat zijn om AI-ontwikkelingen en de bijbehorende risico's die hiermee zijn gepaard op hoofdlijnen te begrijpen om weloverwogen strategische keuzes te maken over de implementatie van AI.
- Compliance officers toetsen of AI-toepassingen voldoen aan wet- en regelgeving, zoals de AI-verordening en de AVG.
- De juridische afdeling ziet toe op de juiste contractuele waarborgen, bijvoorbeeld op het gebied van gegevensbescherming, het gebruik van data en aansprakelijkheid.

- De IT-afdeling is verantwoordelijk voor het ontwikkelen, onderhouden en monitoren van de modellen.
- Communicatie en klantenservice werken met AI-ondersteunde klantinteractie, waarbij menselijke nuance en ethisch bewustzijn van groot belang blijven.

Omdat AI meerdere lagen van de organisatie raakt, ontstaan er ook verschillende perspectieven op het gebruik ervan. Elk van deze perspectieven beïnvloedt het benodigde kennisniveau. Dit maakt het des te belangrijker om te werken met een gedeeld begrippenkader, en daar komt het belang van AI-geletterdheid het meest naar voren.

AI-geletterdheid zorgt voor een gezamenlijke taal, vergroot de kritische houding ten opzichte van AI-systemen en bevordert een effectieve samenwerking tussen de verschillende afdelingen. Het helpt organisaties om AI niet alleen technisch goed, maar ook strategisch en verantwoord te integreren.

AAN DE SLAG MET AI-GELETTERDHEID

De AI-Verordening maakt duidelijk dat AI-geletterdheid geen vrijblijvende aanbeveling is, maar een expliciete verplichting. Vanaf februari 2025 moeten organisaties maatregelen nemen om het bewustzijn en begrip van AI(-systemen) binnen hun organisatie structureel te vergroten.

Veel organisaties starten met AI-geletterdheid omdat het 'moet' van de wetgever. Maar wie verder kijkt, ziet ook de strategische waarde ervan. Een AI-geletterde organisatie maakt betere beslissingen, met meer oog voor risico's én kansen. Het voorkomt incidenten die reputatieschade opleveren, verhoogt het vertrouwen van klanten en deelnemers en stimuleert samenwerking tussen afdelingen en functies.

AI-geletterdheid is dus niet alleen een compliance-verplichting, maar ook een kans om slimmer, ethischer en innovatiever te werken.

HOE PAK JE DIT AAN IN EEN GEREGULEERDE SECTOR?

In complexe organisaties zoals financiële instellingen, bestaat geen one-size-fits-all aanpak. Elke organisatie kent zijn eigen uitdagingen. AI-geletterdheid moet daarom aansluiten bij de cultuur van de organisatie, de bestaande organisatiestructuur (governance, risk en compliance)-en de aard van de AI-toepassingen die binnen de organisatie worden ingezet. Toch zijn er duidelijke stappen en best practices te benoemen, die als stevige basis kunnen dienen voor het ontwikkelen van AI-geletterdheid.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) heeft in februari 2025 een document gepubliceerd die als doel heeft om organisaties te helpen bij het ontwikkelen van een plan om aan de slag te gaan met AI-geletterdheid. Als coördinerend toezichthouder voor algoritmes en AI levert de AP hiermee een bijdrage aan (de voorbereiding op) het toezicht op de AI-verordening.

In dit document stelt de AP voor dat organisaties rekening moeten houden met factoren zoals de (mate van) risico's, de betrokken

personen en de context waarin AI-systemen worden ingezet. Ook de beschikbare middelen spelen een rol bij het bevorderen van AI-geletterdheid. Hoe hoger de risico's van AI-systemen, hoe hoger het benodigde niveau van AI-geletterdheid van de gebruikers.

Daarnaast adviseert de AP dat organisaties een meerjarig actieplan voor AI-geletterdheid opstellen die gericht is op het ontwikkelen van een volwassen niveau van AI-geletterdheid. Voor de uitvoering hiervan is het belangrijk dat het bestuur (i) een actieplan op bestuurlijk niveau vaststelt, (ii) voldoende budget beschikbaar stelt, (iii) organisatorische verantwoordelijkheid en regie belegt en (iv) periodieke voortgangs- en verantwoordingsmomenten inbouwt.

STAPPENPLAN VAN DE AP

Daarnaast stelt de AP het volgende stappenplan voor:

1) IDENTIFICEREN EN INVENTARISEREN

Inventarisatie van alle AI-systemen binnen de organisatie: de organisatie moet weten welke AI-systemen worden gebruikt en welke risico's en kansen daarbij behoren. Vervolgens moet de organisatie in kaart brengen welke beleidsdocumenten en maatregelen er al zijn met betrekking tot AI-geletterdheid en welke nog ontwikkeld moeten worden.

Naast de toezichthouders zijn ook marktpartijen bezig met het opstellen van richtlijnen over hoe de sector kan omgaan met de risico's en kansen van het toepassen van AI. De Pensioenfederatie heeft in december 2024 de *Gedragslijn AI en Ethiek voor de Pensioensector* gepubliceerd, waarin 21 principes zijn opgenomen voor het ethisch en verantwoord inzetten van kunstmatige intelligentie binnen de sector. Deze gedragslijn biedt pensioenfondsen concrete handvatten om beleid en processen te ontwikkelen die zowel de kansen van AI benutten als de bijbehorende risico's beheersen. De principes zijn gebaseerd op Europese richtlijnen en best practices, en richten zich onder andere op transparantie, uitlegbaarheid, datakwaliteit, non-discriminatie en menselijk toezicht.

Inventarisatie kennisniveau AI: Organisaties moeten nagaan wie de betrokken personen en rollen binnen de organisatie zijn. Dit kan door een interne enquête om het huidige kennisniveau van de medewerkers binnen de organisatie vast te leggen. Met deze resultaten heeft men inzicht in het kennisniveau bij aanvang en kan de ontwikkeling van AI-geletterdheid worden geëvalueerd.

2) DOEL BEPALEN

De organisatie moet duidelijk vaststellen welke doelen en prioriteiten centraal staan. Niet elke medewerker heeft immers dezelfde kennisbehoefte. Medewerkers die werken met AI-systemen moeten voldoende inzicht hebben in de risico's en weten hoe ze de gegenereerde resultaten kritisch kunnen beoordelen. De benodigde kennis en vaardigheden verschillen per functie, waarbij zowel de context van het gebruik als het risicoprofiel van het systeem bepalend zijn.

Organisaties moeten rekening houden met wie gebruikers zijn en wat van belang is voor zijn of haar functie. Onderstaande lijst geeft een korte overzicht (niet limitatief) over wat de behoefte aan AI-geletterdheid kan zijn afhankelijk van de functie:

- Bestuurders: Strategisch inzicht in kansen, risico's en governance rond AI.
- Compliance/Juridisch: Begrip van wettelijke kaders, risico's, audit en rapportage.
- IT: Technische verdieping en kennis van ethische kaders.
- HR: Inzicht in leerbehoeften en competenties met betrekking tot AI.
- Klantcontact: Bewustzijn van AI in klantinteractie en data-gebruik.

Een goede aanpak houdt dus rekening met het verschil tussen de behoeftes van elke functie.

3) UITVOEREN

Organisaties moeten acties ondernemen om AI-geletterdheid te integreren in de organisatie. Als duidelijk is wat de behoefte is van elke functie, is de volgende stap hoe men deze behoeftes gaat vervullen. AI-geletterdheid is geen eenmalige training of een afvink-oefening. AI-geletterdheid is een doorlopend proces dat vraagt om periodieke actualisatie. Zeker als men rekening houdt met hoe snel AI zich in de laatste jaren heeft ontwikkeld. Net zoals compliance met financiële wetgeving continu aandacht vereist, geldt dat ook voor AI.

WAAR AI VOORHEEN VOORAL EEN ONDERWERP WAS VOOR DE IT-AFDELING, INNOVATIEVE ONTWIKKELAARS EN DATASPECIALISTEN, WORDT HET NU EEN STRATEGISCH, RISK, COMPLIANCE EN JURIDISCH THEMA VOOR ALLE ORGANISATIES DIE GEBRUIKMAKEN VAN AI-SYSTEMEN

Een succesvolle aanpak vraagt om een cultuurverandering, waarin medewerkers zich verantwoordelijk voelen om actueel te blijven, vragen te stellen en hun eigen kennis te vergroten. AI-geletterdheid, net als andere processen, moet verankerd worden in de cultuur van de organisatie.

Onderstaand zijn enkele voorbeelden gegeven hoe organisaties aan de slag kunnen gaan met AI-geletterdheid en het structureel integreren hiervan:

- Periodieke kennissessies: De afdeling Risk & Compliance kan in samenwerking met de IT-afdeling periodieke, interactieve kennissessies organiseren. Deze sessies creëren bewustzijn wordt rondom AI-gebruik door middel van trainingen die zich verdiepen in ethische, technische en juridische aspecten van AI-systemen. Denk hierbij aan een verplichte algemene

introductiesessie, gevolgd door verdiepende modules gericht op specifieke afdelingen functie (specialisatietrainingen). Daarnaast kunnen ook casussen worden besproken die betrekking hebben op een incident binnen de organisatie of een incident extern.

Op deze manier wordt geborgd dat de gebruikte AI-systemen het due diligence proces van de organisatie hebben doorlopen en dat de IT-afdeling zorgvuldig de bijbehorende risico's en kansen heeft geëvalueerd.

- Digitaal bulletinboard of interactieve dashboards: Organisaties kunnen een intern platform opzetten waar actuele AI-ontwikkelingen worden gedeeld. Medewerkers kunnen ervaring en kennis met elkaar delen en vragen stellen op een digitaal bulletinboard. Via interactieve dashboards kan de IT-afdeling medewerkers informeren over welke AI-systemen worden toegepast binnen de organisatie en met welke risico's ze te maken hebben.
- Microlearning of korte e-learnings: De afdeling Risk & Compliance in samenwerking met de IT-afdeling kunnen korte modules over onderwerpen ontwikkelen als 'Wat is bias in AI?' of 'Hoe weet je of een AI-systeem veilig is?'
- Simulaties of serious games: Medewerkers kunnen via simulaties geconfronteerd worden met ethische dilemma's waarin ze zelf keuzes moeten maken over AI-toepassingen.

De organisatie hoeft dit niet volledig zelfstandig te ontwikkelen. Er zijn steeds meer gespecialiseerde opleiders, adviesbureaus en overheidsbronnen. Ook de AP en Europese instellingen bieden trainingsmateriaal, handreikingen en bewustwordingsmodules. Op deze manier blijft AI-geletterdheid niet beperkt tot abstracte kennis, maar wordt het concreet, toepasbaar en relevant in de dagelijkse praktijk.

**AANBIEDERS EN GEBRUIKERS VAN AI
SYSTEMEN MOETEN DEZE SYSTEMEN
KUNNEN BEGRIJPEN, KRITISCH
BEOORDELEN, OP EEN VERANTWOORDE
MANIER TOEPASSEN ÉN ETHISCHE
IMPLICATIES OVERZIEN**

Naast bewustwording moet AI-geletterdheid ook onderdeel worden van het bredere risk en compliance-framework. Door AI ontwikkelingen actief te monitoren, kunnen organisaties zicht houden op de leercurve binnen de organisatie en inzicht krijgen in de voortgang van verantwoord AI-gebruik.

Verantwoordelijkheden rondom AI kunnen worden geborgd door deze expliciet toe te wijzen aan specifieke rollen binnen de organisatie, zoals compliance, risicobeheer of de IT-afdeling. Beleid dient vervolgens zodanig ingericht of bijgesteld te worden dat het duidelijke richtlijnen biedt voor het gebruik van AI-systemen.

Er kunnen bijvoorbeeld restricties worden ingesteld voor het gebruik van publieke AI-diensten of het zelfstandig downloaden van gratis AI-tools. Waarbij dergelijke toepassingen alleen mogen worden ingezet na toetsing door, en afstemming met, de IT-afdeling of een daarvoor aangewezen beoordelingscommissie, om de veiligheid, ethiek en databescherming te waarborgen.

4) EVALUEREN

Organisaties moeten regelmatig evalueren of de doelstellingen zoals hierboven benoemd (stap 2) worden gehaald. Dit kan worden gedaan door periodieke rapportages en interne of externe audits. Door de resultaten te evalueren kunnen nieuwe doelen worden gesteld en maatregelen bepaald om AI-geletterdheid op niveau te brengen en houden. Op die manier wordt AI-geletterdheid een levend onderdeel van de cultuur en compliance-structuur.

AFSLUITING

De komst van de AI-Verordening markeert een belangrijk moment voor het gebruik van AI in Europa door financiële instellingen. Waar AI voorheen vooral een onderwerp was voor de IT-afdeling, innovatieve ontwikkelaars en data specialisten, wordt het nu een strategisch, risk, compliance en juridisch thema voor alle organisaties die gebruikmaken van AI-systemen. Vanaf 2 februari 2025 geldt ook een expliciete verplichting voor organisaties om AI-geletterdheid structureel te bevorderen, niet als optionele training, maar als integraal onderdeel van verantwoord AI-gebruik.

Voor pensioenfondsen en vermogensbeheerders is dit bijzonder relevant omdat in deze sector juist vertrouwen, transparantie en zorgvuldigheid centraal staan. AI kan daarin een waardevolle bijdrage leveren, mits het op de juiste manier wordt ingezet. AI-geletterdheid zorgt ervoor dat medewerkers op alle niveaus, met verschillende functies en verantwoordelijkheden, begrijpen wat AI is, wat het doet, en wat de ethische en juridische implicaties er verbonden zijn aan het gebruik ervan.

Aan de hand van dit artikel en met behulp van het stappenplan dat de AP voorstelt, kunnen organisaties bewust worden van het feit dat AI-geletterdheid breder is dan alleen technische kennis. Ook al is AI-geletterdheid verplicht onder de AI-Verordening, de integratie heeft ook strategische waarde. Het stelt organisaties in staat om risico's beter in te schatten en draagt bij aan een betere samenwerking, besluitvorming en innovatie.

Misschien is het belangrijkste inzicht dat AI-geletterdheid geen einddoel is, maar een doorlopend proces. Een proces dat vraagt om investering, tijd en aandacht, maar wat ook veel kan opleveren voor de organisatie. AI-geletterde organisaties maken zichzelf toekomstbestendig. Ze versterken het vertrouwen van deelnemers, verbeteren hun interne governance en benutten de kracht van technologie op een verantwoorde manier.

AI-geletterdheid is niet alleen een verplichting.

Het is een kans.
Laten we die kans grijpen.

Literatuur

- Dastin. J, 2018, Insight – Amazon scraps secret AI recruiting tool that showed bias against women, Reuters. Artikel op <https://www.reuters.com/article/world/insight-amazon-scraps-secret-ai-recruiting-tool-that-showed-bias-against-women-idUSKCN1MK0AG/>
- De Witt Wijnen. P., 2020, Verwijt van etnisch profileren niet nieuw, NRC. Artikel op: <https://web.archive.org/web/20210114200249/https://www.nrc.nl/nieuws/2020/05/14/verwijt-van-etnisch-profileren-niet-nieuw-a3999814>
- Verordening (EU) 2024/1689 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juni 2024 tot vaststelling van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie en tot wijziging van de Verordeningen (EG) nr. 300/2008, (EU) nr. 167/2013, (EU) nr. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 en (EU) 2019/2144, en de Richtlijnen 2014/90/EU, (EU) 2016/797 en (EU) 2020/1828 (AI-Verordening)
- Verordening (EU) 2022/2554 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2022 betreffende digitale operationele weerbaarheid voor de financiële sector en tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 1060/2009, (EU) nr. 648/2012, (EU) nr. 600/2014, (EU) nr. 909/2014 en (EU) 2016/1011 (DORA)
- Autoriteit Persoonsgegevens, 2025, Aan de slag met AI-geletterdheid. Document op <https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/documenten/aan-de-slag-met-ai-geletterdheid>
- De Nederlandsche Bank (DNB) en Autoriteit Financiële Markten (AFM), 2024, De impact van AI op de financiële sector en het toezicht. Rapport op https://www.dnb.nl/media/wglpah15/78342-2400139-dnb-ia-pdf-ai-rapport_tg.pdf
- Pensioenfederatie, 2024, Gedraglijn AI en Ethiek voor de Pensioensector Document op <https://www.pensioenfederatie.nl/website/publicaties/gedraglijn/gedraglijn-ai-en-ethiek-voor-de-pensioensector>